תָּא שְׁמַע, נאמר בפסוק (תהלים טו ד), 'נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס' וגו', שנבזה הוא ונמאס בעיני עצמו עבור כבוד המקום, ודרשו שפסוק זֶה קיים חִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה, שֶׁגִּירֵר את עַצְמוֹת אחז אֲבִיו שהיה רשע עַל מִטָּה שֶׁל חֲבָלִים לבזותו, כדי שיתייסרו האחרים. וְאִי טעם ההספד מְשׁוּם יְקָרָא דְּחַיֵּי [־כבוד החיים] הוּא, ובזיונו הוא בזיון החיים, והמת אינו מתכבד או מתבזה, מַאי טַעֲמָא – מדוע ביזה את החיים. דוחה הגמרא: אף שזה בזיון החיים, עשה זאת כִּי הֵיכִי דְּתֵיתֵי לֵיהּ כַּפָּרָה לַאֲבוּהּ – כדי שיהא בזה כפרה לאביו. מקשה הגמרא: וּמְשׁוּם כַּפָּרָה דַּאֲבוּהּ מְשַׁהוּ לֵיהּ לְיִקְרָא דִּישְׂרָאֵל – וכי משום כפרת אביו דוחים את כבוד ישראל. מתרצת הגמרא: יִשְׂרָאֵל גּוּפַיְיהוּ נִיחָא לְהוּ, דִּמְיַחֲלִי יְקָרַיְיהוּ לְגַבֵּיהּ – לישראל עצמם נוח בכפרת המלך, ומוחלים על כבודם עבורו.

תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא, אָמַר לָהֶן רבי לבניו קודם מותו, כשתוליכו את ארוני מציפורי לקברי שבבית שערים, אַל תִּסְפְּדוּנִי בַּעֲיָירוֹת הקטנות שבדרך, אלא בערים הגדולות שיש שם אנשים רבים, ואף אנשי העיירות הקטנות יתאספו להספד בערים, וְאִי אָמְרַתְּ שטעם ההספד הוא משום יְקָרָא דְּחַיֵּי [־כבוד החיים], מַאי נָפְקָא לֵיהּ מִינַּהּ – מה משנה לרבי איך יספדוהו. דוחה הגמרא: קָסָבַר רבי, לֵיתְיְקְרוּ בֵּיהּ יִשְׂרָאֵל מֵתֶיךָ – שיתכבדו בו ישראל יותר.

תָּא שְׁמַע, ששנינו במשנתינו (לעיל מו.), הֲלִינוֹ למת לְכְבוֹדוֹ, כגון כדי לְהָבִיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִין, אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו משום 'לא תלין'. מבררת הגמרא: מַאי לָאו – האם אין הכוונה, שעשה זאת לְכְבוֹדוֹ שֶׁל מֵת, הרי שהמת מתכבד במה שעושים לו אחר מותו. דוחה הגמרא: לֹא לכבודו של מת, אלא לְכְבוֹדוֹ שֶׁל חַי – קרוביו החיים. מקשה הגמרא: וּמְשׁוּם כְּבוֹדוֹ שֶׁל חַי מִבְּעֵית לֵיהּ לְמֵת – וכי מחמת כבוד החי מותר להלין את המת. מתרצת הגמרא: אִין – כן, משום דְּכֵי אֲמַר רַחֲמָנָא – שמה שאמרה תורה (דברים כא כג) 'לֹא תָלִין נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ', זֶה רַק הֵימֶנָּא דְּתָלוּי – באופן הדומה לתלוי, דְּאִית בֵּיהּ – שיש בשהייתו בְּזָיוֹן, שנראה שלא איכפת ממנו, אֲבָל הָכָא – כאן שמשהים אותו מחמת סיבה, בֵּינוֹן דְּלֵית בֵּיהּ [־שאין בזה] בְּזָיוֹן, לֹא עוברים ב'לא תלין'.

תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא, הֲלִינוֹ למת לְכְבוֹדוֹ, והיינו כדי לְשַׁמֵּעַ [־לאסוף] עָלָיו בני עֲיָירוֹת להלוייתו, או כדי לְהָבִיא לוֹ מְקוֹנְנוֹת, או כדי לְהָבִיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִין, אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו משום 'לא תלין', כיון שֶׁכָּל הָעוֹשֶׂה זאת אֵינוֹ אֶלָּא לְכְבוֹדוֹ שֶׁל מֵת, הרי שמתכבד בכך. דוחה הגמרא: הָכִי קָאָמַר – כך כוונת הברייתא לומר, כָּל הָעוֹשֶׂה זאת לְכְבוֹדוֹ שֶׁל חַי, אֵין בּוֹ בְּזָיוֹן לַמֵּת.

תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, סִימָן יָפֶה לַמֵּת שֶׁנִּפְרָעִין מִמֶּנּוּ בעולם הזה לְאַחַר מִיתָה, ומתכפר בכך, כגון מֵת שֶׁלֹּא נִסְפַּד וְלֹא נִקְבַּר לפי כבודו, אוֹ שֶׁחַיָּה נוֹזַרְתּוֹ, אוֹ שֶׁהָיוּ נְשָׁמִים מְזַלְּפִין עַל מִטָּתוֹ, כל אלו בזיון לו, וְזֶהוּ סִימָן יָפֶה לַמֵּת שמתכפר בכך. ואם נאמר שאין בהתעסקות במת משום כבודו, והעדר התעסקות אינה בזיונו, מה סימן יש בזה, ומדוע מתכפר בכך, שְׁמַע מִינָּהּ – מהברייתא שההתעסקות במת משום יְקָרָא דְּשָׁכְבֵי [־כבוד המת] הוּא. מסיקה הגמרא, שְׁמַע מִינָּהּ – אכן יש מכאן ראיה.

שנינו במשנה: לֹא הָיוּ קוֹבְרִין כו' אותו בקברות אבותיו, אלא שתי בתי קברות היו מתוקנין לבית דין, אחת לנהרגין ולנחנקין, ואחת לנסקלין ולנשרפין. מבררת הגמרא: וְכָל בַּדְּ לָמָּה – מדוע אינו נקבר עם אבותיו. משיבה הגמרא: לְפִי שֶׁאֵין קוֹבְרִין רָשָׁע אֵצֶל צַדִּיק. דְּאָמַר רַבִּי אֶחָא בַּר חֲנִינָא, מִנַּיִן שֶׁאֵין קוֹבְרִין רָשָׁע אֵצֶל צַדִּיק, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים ב' יג כא), 'וַיְהִי הֵם קֹבְרִים אִישׁ, וְהִנֵּה רָאוּ אֶת הַגְּדוּד, וַיַּשְׁלִיכוּ אֶת הָאִישׁ בְּקֶבֶר אֱלִישָׁע, וַיֵּלֶךְ הָאִישׁ וַיִּגַּע בְּעַצְמוֹת אֱלִישָׁע, וַיִּחִי, וַיָּקָם עַל רַגְלָיו', והטעם שקם לתחייה, כיון שאינו ראוי להיקבר אצל אלישע, הרי שאין קוברים רשע אצל צדיק.

רב פפא מקשה על ראיית רבי אחא: אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לרבי אחא, מנין שקם כדי שלא יהא קבור ליד אלישע, וְדִילְמָא לְאִיצְטַיּוֹמָא – שמא כדי לקיים את ברכת אליהו, שביקשו אלישע (מלכים ב' ב ט) 'וִיהִי נָא פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחֲךָ אֵלָי', ואמר לו אליהו (שם פסוק י), 'אִם תִּרְאֶה אֹתִי לֻקַּח מֵאִתָּךְ יְהִי לְךָ כֵּן' וגו', וראהו כשנלקח, וכיון שאליהו החזיה מת אחד, אלישע צריך להחזיות שני מתים. אָמַר לֵיהּ רבי אחא לרב פפא, אִי הָכִי – אם זו הסיבה שקם, הֵיינוּ דְּתַנְיָא – זה ששנינו בברייתא, שרק עַל רַגְלָיו עָמַד, וּלְבֵיתוֹ לֹא הָלַךְ, איך התקיימה בזה ברכת אליהו.

שואלת הגמרא: אֶלָּא הברכה של 'וִיהִי נָא פִּי שְׁנַיִם' הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ דְּאַחֲיֵיא – היכן מצינו שהחזיה עוד מת. משיבה הגמרא: אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן, זה התקיים כְּשֶׁרָאָה את צָרַעַת נַעֲמָן, שֶׁהִיא שְׁקוּלָה כַּמֵּת, דִּכְתִיב כשאהרן ביקש למשה להתפלל על מרים שנצטרעה (במדבר יב יב), 'אַל נָא תְּהִי כַּמֵּת', ובכך שריפא אותו נחשב שהחזיה אותו.

וּכְשֵׁם שֶׁאֵין קוֹבְרִין רָשָׁע אֵצֶל צַדִּיק, כָּךְ אֵין קוֹבְרִין חָמוֹר – שהתחייב סקילה או שריפה, אֵצֶל רָשָׁע כָּל – שהתחייב הרג או חנק. שואלת הגמרא: מדוע תיקנו רק שתי בתי קברות, וְלֵיתַקְּנוּ [־שיתקנו] אַרְבַּע קְבָרוֹת, שהרי סקילה חמורה משריפה, והרג חמור מחנק. מתרצת הגמרא: מה שמחולק רק לִשְׁנֵי קְבָרוֹת, נְמֵרָא נְמִירֵי לָהּ – כך התקבלה הלכה למשה מסיני.

הגמרא עוברת לדון בענין דיחוי בקרבנות, ולבסוף מביאה ראיה ממשנתינו לנידון: אָמַר עוּלָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲבָל חֵלֶב בשוגג, וְהִפְרִישׁ קָרְבָּן חטאת, וְהֶמִּיר דָּתוֹ ואז אפשר להקריבו, וְחָזַר בּוֹ בתשובה, הוֹאִיל וְנִדְחָה הקרבן מהקרבה כשהיה מומר, יְדֻחֶה, וצריך להביא קרבן אחר.

הגמרא מביאה עוד מימרא של רבי יוחנן בדין זה: אִיתְּמַר נַמִּי – נאמר עוד בדין זה, אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲבָל חֵלֶב בשוגג, וְהִפְרִישׁ קָרְבָּן חטאת, וְנִשְׁתַּטֶּה ואז אפשר להקריבו, וְחָזַר וְנִשְׁתַּפֶּה – חזר לדעתו, הוֹאִיל וְנִדְחָה הקרבן כשהיה שוטה, יְדֻחֶה.

הגמרא מבארת מדוע הוצרך לומר זאת בשני אופנים: וְצָרִיכָא – הוצרך רבי יוחנן לכפול דין זה, משום דְּאִי אַשְׁמְעִינַן קַמַּיְיתָא – אם היה אומר רק את הראשון, שבשהמיר נפסל משום דחוי, הייתי אומר שרק זה דחוי, מְשׁוּם דְּאִיהוּ [־המומר] דָּחָה נַפְשֵׁיהּ בְּיָדַיִם, אֲבָל הַאי – שוטה, דְּמִמֵּילָא קָא דָּחֵי – שמאליו נדחה, אֵימָא [־הייתי אומר] כֵּיוָן דְּמֵי, שאינו דחוי כשניעור, וכשישתפה אפשר להקריבו. וְאִי אַשְׁמְעִינַן הָכָא – ואם היה משמיענו רק בשוטה שקרבנו דחוי, הייתי אומר שרק זה דחוי מְשׁוּם דְּאֵין בְּיָדוֹ לַחֲזוֹר לשפיותו, אֲבָל הָתָם [־במומר] דְּבְיָדוֹ לַחֲזוֹר בתשובה, אֵימָא לֹא נחשב הקרבן לדחוי, ולכן צְרִיכָא – הוצרך רבי יוחנן לומר את שניהם.

הגמרא מביאה ראיה לדינו של רבי יוחנן: אָמַר רַב יוֹסֵף, אַף אֲנַן נַמִּי תְּנִינָא – אף אנו שנינו ברייתא שמוכח ממנה דינו של רבי יוחנן, הֵיוּ בָהּ – בעיר הנידחת, בהמות קָדָשִׁים, ואינם ראויים להקרבה משום שכתוב (משלי כא כז) 'זֶבַח רְשָׁעִים תּוֹעֵבָה', אם הם קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ – קרבנות, יָמוּתוּ, ואם הם קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת, יִפָּדוּ כדי לאוכלם. וַהֲוֵינַן בָּהּ – והקשינו על הברייתא, אַמַּאי – מדוע קדשי מזבח יָמוּתוּ, הלא בֵּינְתַיִם דְּאִיקְּטוֹל הָוְיָא לְהוּ כַּפָּרָה, וְלִיפְקְעוּ לְגַבֵּיהּ – כיון שנהרגו התכפרו במיתתם, ויקריבו את קרבנותיהם. ותירצנו: לָאו מְשׁוּם דְּאָמְרִינַן – וכי לא משום שאנו אומרים, הוֹאִיל וְנִדְחוּ כשהיו רשעים, יְדֻחוּ מלהקריבם. ואף כשהמיר דתו או נשתטה אחר שהפריש קרבן, אף אם חזר בתשובה או חזר לדעתו, פסול הקרבן.

אביי דוחה את ראיית רב יוסף: אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לרב יוסף, מִי כָּתְבַת כַּפָּרָה – וכי אתה סבור שֶׁמֵּת מִתּוֹךְ רִשְׁעוֹ הָוְיָא לֵיהּ – יש לו בזה כַּפָּרָה, והקרבן צריך להיות ראוי להקרבה, אינו כן, אלא מֵת מִתּוֹךְ רִשְׁעוֹ לֹא הָוְיָא לֵיהּ – אין לו בזה כַּפָּרָה. ומוכיח זאת: דְּתָנֵי [־שׁשנוה] רַב שְׁמַעְיָה ברייתא, הואיל והותר כהן להיטמא לשבעה קרובים, יָכוֹל אֲפִילּוּ אם פֵּירְשׁוּ אֲבוֹתָיו מַדְּרְכֵי צִיבּוּר – שהמירו דתם, יַטְמֵא להם, תַּלְמוּד לוֹמַר (ויקרא כא א־ב) 'לְנֶפֶשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמָּיו. כִּי אִם לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב' וגו', ודורשים מכך, שרק בְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה עַמָּיו רשאי להיטמא. הרי שכיון שלא שב בתשובה, אין מיתתו מכפרת, ונחשב אינו עושה מעשה עמיו.

רבא דוחה את הראיה: אָמַר לֵיהּ רָבָא לאביי, מִי קָא מְדַמֵּית – וכי אתה מדמה נֶהֱרָג על ידי אחרים מִתּוֹךְ רִשְׁעוֹ, לְמֵת על מיטתו מִתּוֹךְ

המשך בעמוד כב

רִשְׁעוֹ, אינם דומים, כיון שמֵת על מיטתו מִתּוֹךְ רִשְׁעוֹ, כֵּיוָן דְּכִי
אוֹרְחֵיה קָמֵיית [־שמת כדרכו], לֵא הָוְיָא לֵיהּ – אין לו בזה כַּפָּרָה,
אך נֶהֱרָג מִתּוֹךְ רִשְׁעוֹ, כֵּיוָן דְּלָאו כִּי אוֹרְחֵיהּ מֵיֵית [־שלא כדרכו
מת], הָוְיָא לֵיהּ – יש לו בזה כַּפָּרָה. ומוכיח זאת: תֵּדַע שהנהרג
מתכפר במיתתו, דִּכְתִיב (תהלים עט א־ב), 'מִזְמוֹר לְאָסָף אֱלֹהִים בָּאוּ
גוֹיִם בְּנַחֲלָתֶךָ טִמְּאוּ אֶת הֵיכַל קָדְשֶׁךָ [וגו']. נָתְנוּ אֶת נִבְלַת עַבְדֶיךָ
מַאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם בְּשַׂר חֲסִידֶיךָ לְחַיְתוֹ אָרֶץ', ויש לשאול, מַאי –

מִי הם עַבְדֶיךָ וּמַאי – ומי הם חֲסִידֶיךָ, לָאו – האם לא חֲסִידֶיךָ היינו
חֲסִידֶיךָ מַמָּשׁ, שתמיד קיימו מצוות ה', ואילו עַבְדֶיךָ, הֲנָךְ דְּמַחְיְיבֵי
דַּיְינָא דְּמַעֲקְרָא, וְכֵיוָן דְּאִיקְּטוּל קָרֵי לְהוּ עַבְדֶיךָ – הם אלו שבתחילה
היו חייבים בדין מיתה, וכיון שנהרגו נקראים 'עבדיך'.
אביי דוחה את ראייתו: אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לרבא, מִי קָאָ מְדַמֵּית – וכי
אתה מדמה

חֲרוּגֵי מַלְכוּת – שנהרגו על ידי מלכות הגוים, לַחֲרוּגֵי בֵּית דִּין – אנשי עיר הנדחת, אינם דומים, משום שֶׁחֲרוּגֵי מַלְכוּת, כֵּיוָן דְּשָׁלְא בְּדִין קָא מִיקַּטְלִי [־נהרגים], אך חֲרוּגֵי בֵּית דִּין, כֵּיוָן דִּבְדִין קָא מִיקַּטְלִי [־נהרגים], לֵית לְהוּ לְהָוֵי כַּפָּרָה [־אין להם] כַּפָּרָה במיתתם. ומוכיח זאת: תַּדַּע, דִּתְנַן במשנתינו, 'לֹא הָיוּ קוֹבְרִין אוֹתוֹ – את הנסקל בְּקִבְרוֹת אֲבוֹתָיו', וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ – ואם עולה בדעתך לומר, כֵּיוָן דְּאִיקְּטוּל הָוֵי לְהוּ כַּפָּרָה – שכיון שנהרגו בבית דין התכפרו, לְיִקָּבְרוּ בקברות אבותיהם, ועל כרחך שעדיין לא התכפרו.

הגמרא דוחה את הראיה: לעולם אף המומתים בבית דין מתכפרים, אך לא במיתה לחוד, אלא מִיתָה וּקְבוּרָה בָּעֵינַן – אנו צריכים גם מיתה וגם קבורה, וכל שלא נקברו, לא נשלמה כפרתם.

הגמרא מקשה על התירוץ: מוֹתִיב [־מקשה] רַב אָדָא בַּר אַהֲבָה, שנינו במשנה, לֹא הָיוּ קרובי המת מִתְאַבְּלִין עליו, אֶלָּא אוֹנְנִין, משום שֶׁאֵין אֲנִינוּת אֶלָּא בְּלֵב. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ [־יש לה] כַּפָּרָה – ואם עולה בדעתך לומר, כֵּיוָן דְּאִיקְּבוּר הָוֵי לְהוּ כַּפָּרָה [־יש להם כפרה], לֵיאֱבְלוּ – שיתאבלו עליו. מתרצת הגמרא: כדי שיתכפר בָּעֵינַן נַמִּי – צריך גם עִיכּוּל בָּשָׂר בקבר. ומוכיחה זאת הגמרא: דְּתֵיקָא נַמִּי – המשנה עצמה גם מדויקת כך, דְּקָתָנֵי – שכתוב במשנה, שאחר שנִּתְעַכֵּל הַבָּשָׂר, מְלַקְּטִין אֶת הָעֲצָמוֹת מבית הקברות של בית דין, וְקוֹבְרִין אוֹתָן בִּמְקוֹמָן בקברות אבותיו, שֶׁמַּע מִינָּהּ שאחר עיכול הבשר התכפר, ולכן אפשר לקוברו בקברות אבותיו.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף מדוע אין מתאבלים עליו, על אף שהתכפר במיתתו: רַב אַשֵׁי אָמַר, אין צריך עיכול בשר כדי להתכפר, והטעם שאין מתאבלים עליו, משום שאֵבֵילוּת מֵאֵימָתַי קָא מַתְחֶלֶת, מִסְּתֵימַת הַגּוֹלֵל, מסגירת הכיסוי העליון של ארון הקבורה, ואילו כַּפָּרָה מֵאֵימָתַי קָא הָוְיָא – מתי מתכפר המת, רק מִכִּי חֲזוּ צַעֲרָא דְּקִבְרָא פּוֹרְתָא – משהצטער מעט בקבר, הִלְכָּךְ – היות שבסתימת הגולל לא מתאבלים עליו, הוֹאִיל וְאִידְּחִי יְדָחוּ – כיון שנדחו מלהתאבל עליו, שוב נדחית אבילותו.

שואלת הגמרא: אִי הָכִי – אם מיד בתחילת צער הקבר כבר התכפר, לָמָּה לִי להמתין עד עִיכּוּל בָּשָׂר, מיד כשהתחיל צער הקבר נעבירו. מתרצת הגמרא: מְשׁוּם דְּלָא אֶפְשָׁר להעבירו אז, כיון שנבקע כריסו ומסריח, וצריך להמתין עד עיכול הבשר, ואז מלקטים עצמותיו.

הגמרא מבארת שדברים המיוחדים למת אסורים בהנאה, אך יש אופן שאינם נאסרים: קִבְרֵיהּ [־קברו] דְּרַב, הֲווֹ שָׁקְלֵי מִינֵּיהּ עַפְרָא לְאִישָׁתָא בַּת יוֹמָא – היו לוקחים ממנו עפר לרפא חום ביום הראשון שתוקף את האדם, אָתוּ אָמְרוּ לֵיהּ לִשְׁמוּאֵל – באו ואמרו זאת לשמואל, אָמַר לְהוּ שמואל, יָאוּת עָבְדִין – טוב הם עושים, משום שהקבר קָרֵיעַ עוֹלָם הוּא, וְקָרֵיעַ עוֹלָם אֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת בהנאה. דִּכְתִיב (מלכים ב' כג ו'), 'וַיֹּצֵא אֶת הָאֲשֵׁרָה מִבֵּית ה' וגו', וַיִּדֹּק לְעָפָר, וַיִּשְׂלֹךְ אֶת עֲפָרָהּ עַל קִבְרֵי בְּנֵי הָעָם', שהשליך את אפר העבודה זרה שעשאו דק כעפר על קברי עובדי העבודה זרה, כדי שיווסרו החיים, ודורשים מכך שהקיש הכתוב עפר עבודה זרה לקבר, מַקִּישׁ קִבְרֵי בְּנֵי הָעָם לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, מָה עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בִּמְחוּבָּר לֹא מִיתַּסְרָא – אין נאסרת בהנאה, דִּכְתִיב (דברים יב ב) 'אֲבַדֵּד תְּאַבְּדוּן וגו' אֲשֶׁר אַתֶּם יוֹרְשִׁים אוֹתָם אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הֶהָרִים הָרָמִים' וגו', ודורשים שרק עַל הֶהָרִים אֱלֹהֵיהֶם – העבודה זרה שעל ההרים נאסרת בהנאה, וְלֹא הֶהָרִים אֱלֹהֵיהֶם – שאם עובדים את ההר עצמו, אינו נאסר בהנאה, משום שהוא מחובר לקרקע, הָכָא נַמִּי – אף כאן, רק קבר תלוש נאסר בהנאה, אך בִּמְחוּבָּר לֹא מִיתְּסַר – אינו נאסר בהנאה.

הגמרא מקשה על זה מברייתא: מֵיתִיבִי, שנינו בברייתא, הַחוֹצֵב קֶבֶר לְאָבִיו לאחר מותו, וְהָלַךְ וּקְבָרוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר, חֲרֵי זֶה לֹא יִקָּבֵר בּוֹ עוֹלְמִית, משום שכשהוקצה לקבורה נאסר בהנאה. הרי שאף המחובר לקרקע נאסר. מתרצת הגמרא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – במה מדובר בברייתא, בְּקֶבֶר בִּנְיָן, שחצב אבנים ובנה מהם קבר על הקרקע, וכיון שבנאו מתלוש נאסר בהנאה.

הגמרא מקשה מברייתא נוספת: תָּא שְׁמַע, קֶבֶר חָדָשׁ שחפרו כדי שכשימות לו מת יקברהו בו, מוּתָּר בַּהֲנָאָה, ואם הֵטִיל בּוֹ גֶּפֶל, אָסוּר בַּהֲנָאָה. הרי שאף הקבר המחובר נאסר בהנאה. מתרצת הגמרא: הָכָא נַמִּי – אף כאן מדובר בְּקֶבֶר בִּנְיָן שבנאו על הקרקע.

הגמרא מקשה מברייתא נוספת: תָּא שְׁמַע, נִמְצָא אַתָּה אוֹמֵר, שָׁלֹשׁ מיני קְבָרוֹת הֵן חלוקים בהלכותיהם, א. קֶבֶר הַנִּמְצָא – שמצא קבר חדש בשדהו, ויודע שנקבר ללא רשותו. ב. קֶבֶר הַיָּדוּעַ שנקבר ברשות הבעלים. ג. קֶבֶר הַמְּזִיק אֶת הָרַבִּים – שנמצא במקום הילוך רבים, ונטמאים על ידו. ודיניהם: קֶבֶר הַנִּמְצָא, שנקבר ללא רשות, מוּתָּר לְפַנּוֹתוֹ ממקומו, ואחר שפִּנָּהוּ, מְקוֹמוֹ טָהוֹר מלטמא, וּמוּתָּר בַּהֲנָאָה. קֶבֶר הַיָּדוּעַ שנקבר ברשות הבעלים, אָסוּר לְפַנּוֹתוֹ, ואף אם פִּנָּהוּ, מְקוֹמוֹ טָמֵא מדרבנן, וְאָסוּר בַּהֲנָאָה. קֶבֶר הַמְּזִיק אֶת הָרַבִּים – שנמצא במקום הילוך רבים, מוּתָּר לְפַנּוֹתוֹ ממקומו, ואחר שפִּנָּהוּ מְקוֹמוֹ טָהוֹר, כדי שלא יטמאו בו רבים, וְאָסוּר בַּהֲנָאָה. הרי שאף קרקע נאסרת בהנאה. מתרצת הגמרא: הָכָא נַמִּי – אף כאן מדובר בְּקֶבֶר בִּנְיָן.

הגמרא מקשה על הדין שמותר לפנות קבר הנמצא: וְכִי קֶבֶר הַנִּמְצָא מוּתָּר לְפַנּוֹתוֹ, הלא יש לחוש דִּילְמָא [־שמא] מֵת מִצְוָה הוּא, שנמצא מת במקום ללא קוברים, וּמֵת מִצְוָה קָנֶה מְקוֹמוֹ להיקבר בו, אף ללא רשות הבעלים. מתרצת הגמרא: אין לחוש לכך, משום דְּשָׁאנֵי [־שונה] מֵת מִצְוָה משאר מתים, דְּקָלָא אִית לֵיהּ – שיש קול כשנמצא מת מצוה, וכיון שלא היה קול, אין חוששים לזה, ומותר לפנותו.

התבאר שדברים המיוחדים למת אסורים בהנאה. הגמרא מביאה מחלוקת בהזמנת דבר לצורך מת, אם נאסר בהנאה משעת הזמנה, או רק כשישתמשו בו: אִיתְּמַר, הָאוֹרֵג בֶּגֶד לַמֵּת לאחר שמת, נחלקו בזה אביי ורבא, אַבַּיֵי אָמַר, אָסוּר הבגד בהנאה, וְרָבָא אָמַר, מוּתָּר בהנאה. מפרשת הגמרא: אַבַּיֵי אָמַר שֶׁאָסוּר בהנאה, משום שסובר שֶׁהַזְמָנָה שֶׁהזמין את הבגד למת, מִילְּתָא הִיא – נחשבת כאילו כבר כרכו בו, וְרָבָא אָמַר שמוּתָּר בהנאה, משום שסובר שֶׁהַזְמָנָה לָאו מִילְּתָא הִיא – אינה נחשבת כאילו השתמש בו, עד שיכרוך עליו את הבגד.

מבררת הגמרא: מַאי טַעֲמָא דְּאַבַּיֵי הסובר שהבגד נאסר בהנאה משעת ההזמנה. משיבה הגמרא: גְּמַר – לומד מת בגזירה שוה 'שָׁם' 'שָׁם' מֵעֲגָלָה עֲרוּפָה, נאמר בעגלה ערופה (דברים כא ד) 'וְעָרְפוּ שָׁם אֶת הָעֶגְלָה', ונאמר במת (במדבר ב א) 'וְתָמְתָּ שָׁם מִרְיָם', מָה עֶגְלָה עֲרוּפָה אף קודם עריפתה, בְּהַזְמָנָה מִיתַּסְרָא – בזה שהזמינו אותה לשם עגלה ערופה, והורידוה לנחל איתן, נאסרה בהנאה, הָאי נַמִּי – אף צרכי המת, בְּהַזְמָנָה מִיתַּסְרָא – בזה שהזמינו אותם למת נאסרו בהנאה.

וְרָבָא הסובר שהבגד אינו נאסר משעת ההזמנה, גְּמַר – לומד מת בגזירה שוה 'שָׁם' 'שָׁם' מֵעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, שנאמר בעבודת כוכבים (דברים יג ב) 'אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם הַגּוֹיִם' וגו', מָה עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בְּהַזְמָנָה לשם עבודה זרה לֹא מִיתַּסְרָא – אינו נאסר בהנאה, אַף הָכָא נַמִּי בצרכי המת, בְּהַזְמָנָה למת לֹא מִיתַּסְרָא – אינו נאסר בהנאה.

שואלת הגמרא: וְרָבָא שלומד מעבודה זרה להתיר, מַאי טַעֲמָא לֹא נָמַר – מדוע אינו לומד לאסור בגזירה שוה מֵעֲגָלָה עֲרוּפָה. משיבה הגמרא: אָמַר לָךְ רבא,

---

"כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלוקיך בידך וגו'" – שזוהי דרגא נעלית ביותר, החל מעצם היציאה למלחמה – שזהו עניין של מסירת־נפש.

משיחת שבת פרשת תצא ה'תשכ"ז